

Jolanta BILIŃSKA

Komenda Główna Straży Granicznej – Warszawa

CZYM SĄ DANE OSOBOWE

W polskim systemie prawnym pojęcie danych osobowych pojawiło się po raz pierwszy w ustawie z dnia 29.09.1994 r. *o rachunkowości*. Sama definicja jako taka pojawiła się dopiero w ustawie z dnia 29.08.1997 r. *o ochronie danych osobowych* (uodo). Nawiązuje ona do definicji pojęcia zawartego w implementowanej przez kraje UE, w tym również Polskę, Dyrektywie 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24.10.1995 r., zgodnie z którą za **dane osobowe** należy uznać **wszelkie informacje odnoszące się do zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej**.

Znowelizowana w 2001 r. ustawa o *ochronie danych osobowych* w sposób bardzo istotny dokonała zmiany definicji danych osobowych. Jej pierwotne brzmienie uznawało za dane osobowe *"każdą informację dotyczącą osoby fizycznej, pozwalającą na określenie tożsamości tej osoby"*. W oparciu o definicję danych osobowych w pierwotnym brzmieniu, NSA w wyroku z 17.11.2000 r. (II SA 1860/00, niepubl.) uznał, że przedmiotem ochrony ustawy *„nie są wszystkie dane o osobach fizycznych lecz jedynie tzw. dane identyfikujące, a więc imię, nazwisko, adres, PESEL, NIP, itp.”*. Takie stanowisko zostało poddane krytyce w nauce prawa, jako że za dane osobowe powinny zostać uznane wszelkie informacje, *„jeżeli tylko możliwe jest ich odniesienie do konkretnej osoby”*¹. Konsekwencją tego jest obecne brzmienie art. 6 ust. 1 definiujące dane osobowe jako **wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej**.

Zmiana ta z jednej strony rozszerzyła definicję, ale z drugiej nadała informacjom mogącym posiadać status danych osobowych nieostrego charakteru, stwarzając tym samym sytuację problematyczną przy kwalifikowaniu informacji jako dane osobowe, powodującą stosowanie w takim przypadku zasady uznaniowości. Dlatego też w praktyce przesądzanie o przyznaniu informacjom statusu danych osobowych wymaga często indywidualnego podejścia, w tym przede wszystkim zbadania, czy informacje mają charakter osobowy (tj. dotyczą osób), a także wszelkich

¹ Paweł Barta, dr Paweł Litwiński, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, 2009 r., Wydawnictwo: C.H. Beck, s. 25.

okoliczności związanych z możliwością identyfikacji osoby. Nie jest też możliwe ustalenie katalogu (nawet o charakterze otwartym) informacji, które mogą zostać uznane za mające charakter danych osobowych.

Każda informacja, niezależnie od tego, jaki jest sposób i forma jej wyrażenia, może być oceniana z punktu widzenia pojęcia danych osobowych i każda informacja może też zostać uznana za informację o charakterze osobowym. Warto zaznaczyć, że informacja nie musi być też prawdziwa, tzn., że może ona dotyczyć okoliczności nieistniejących, pod warunkiem jednak, iż może być przypisana do konkretnej, możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Podsumowując należy uznać, że status danych osobowych może zatem zostać przyznany wszelkim informacjom odnoszącym się do osoby fizycznej².

Warto zaznaczyć, że obecnie trwają prace legislacyjne na szczeblu europejskim w zakresie regulacji norm prawnych dotyczących przetwarzania danych osobowych. Zgodnie z nowymi projektami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych oraz dyrektywy w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępstwom, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie, wykrywania ich i ścigania albo wykonywania kar kryminalnych oraz swobodnego przepływu tych danych definicja „dane osobowe” ma otrzymać brzmienie (cyt.) *„dane osobowe oznaczają wszelkie informacje dotyczące podmiotu danych”*. Natomiast (cyt.) *„podmiot danych oznacza zidentyfikowaną osobę fizyczną lub osobę fizyczną, którą można zidentyfikować, bezpośrednio lub pośrednio, za pomocą wszelkich środków, które z rozsądnym prawdopodobieństwem mogą być użyte przez administratora lub inną osobę fizyczną bądź prawną, szczególnie przez odniesienie do numeru identyfikacyjnego, danych dotyczących lokalizacji, identyfikatora online lub przynajmniej jednego czynnika charakterystycznego dla fizycznej, fizjologicznej, genetycznej, umysłowej, ekonomicznej, kulturowej lub społecznej tożsamości tej osoby”*³.

Opinia 4/2007 w sprawie pojęcia danych osobowych przyjęta przez Grupę Roboczą Art. 29 ds. ochrony danych osobowych rozpatruje

² Ibidem, s. 26.

³ Wniosek Komisji Europejskiej dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Bruksela 26.01.2012 r.

pojęcie danych osobowych w kontekście czterech ściśle powiązanych ze sobą kryteriów, mianowicie:

- *osoby fizyczne* – tylko osoby żyjące, co do zasady, są objęte ochroną;
- *zidentyfikowana lub możliwa do zidentyfikowania* – identyfikacja lub możliwość identyfikacji spośród danej grupy może nastąpić na podstawie różnych informacji, które mogą być powiązane z daną osobą; identyfikacja osoby może nastąpić na podstawie powiązania ze sobą różnych, posiadanych informacji z informacjami innymi;
- *wszelkie informacje* – informacje niezależnie od charakteru lub treści oraz formatu technicznego;
- *dotyczy* – związek określonej informacji z określoną osobą może być ustalony na podstawie treści informacji, celu wykorzystania informacji lub skutku jaki wywołuje, przy czym związek danej informacji z określoną osobą może być ustalony również na podstawie danych o źródle ich pochodzenia lub uzyskanych z tego źródła⁴.

Informację można uznać za daną osobową wtedy, gdy dotyczy „**osoby fizycznej**” mającej zdolność prawną wyrażającą się tym, iż może ona być podmiotem praw i obowiązków. Przepisy ustawy o ochronie danych osobowych znajdują zastosowanie wyłącznie do osób żyjących, ponieważ zmarły nie może mieć ani zdolności prawnej, ani zdolności do czynności prawnych.

Podobnie rzecz się ma z dziećmi nienarodzonymi. Zdolność prawną nabywa się z chwilą urodzenia⁵. Po urodzeniu dziecka natomiast i pod warunkiem, że urodziło się żywe, można dopiero mówić o ewentualnych danych osobowych tego dziecka, ponieważ od tej chwili dziecku przysługuje już status osoby fizycznej posiadającej zdolność prawną.

„**Możliwość zidentyfikowania**” to stan, w którym możliwe jest określenie tożsamości osoby, której ta informacja dotyczy, w sposób bezpośredni lub pośredni, w szczególności przez powołanie się na numer identyfikacyjny albo jeden lub kilka specyficznych czynników określających jej cechy fizyczne, fizjologiczne, umysłowe, ekonomiczne, kulturowe lub społeczne⁶. To, czy informacje pozwalają na identyfikację

⁴ Opinia 4/2007 w sprawie pojęcia danych osobowych przyjęta przez Grupę Roboczą Art. 29 ds. ochrony danych osobowych przyjęta 20.06.2007 r.

⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.).

⁶ Ustawa z dnia 29.08.1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2002r., Nr 101 poz. 926 ze zm.).

osoby, powinno wynikać z kontekstu, w jakim informacja ta występuje. Nie można też z góry przypisać określonej kategorii danych charakteru osobowego. Czasami bowiem podanie imienia i nazwiska osoby lub np. adresu, nie pozwala na określenie tożsamości tej osoby. Kwalifikacji informacji z punktu widzenia pojęcia danych osobowych należy bowiem dokonywać w odniesieniu do konkretnej sytuacji, a w pewnych przypadkach informacja o dokładnym adresie osoby fizycznej nie będzie pozwalała na ustalenie tożsamości osoby.

Kolejnym kryterium pozwalającym na przyznanie informacjom statusu danych osobowych jest konieczność wystąpienia warunku zdefiniowanego przez ustawodawcę jako „**wszelkie informacje**”. Oznacza to, że charakteru osobowego nie można z góry przypisać żadnej kategorii danych z uwagi na możliwość zaistnienia okoliczności mogących świadczyć o wystąpieniu innych informacji, na podstawie których możliwe stanie się zidentyfikowanie osoby.

Dane osobowe to wszelkie informacje „**dotyczące**” zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby. Ustalenie tożsamości, a tym samym identyfikacja osoby, możliwa jest na podstawie treści uzyskanych lub posiadanych informacji, celu ich wykorzystania lub skutku jaki wywołuje. Przy czym związek tej informacji z osobą może być też ustalony na podstawie danych o źródle ich pochodzenia lub uzyskanych z tego źródła informacji.

Udo rozróżnia dwie kategorie danych osobowych, zwane potocznie **danymi zwykłymi** i **danymi szczególnie chronionymi**.

Dane zwykłe to wszelkie informacje dotyczące osoby poza wymienionymi w art. 27 ust. 1 udo. O ile katalog danych szczególnie chronionych jest zamknięty, to dane osobowe zwykłe definiuje się jako wszelkie informacje, które pozwalają na identyfikację osoby. Termin dane osobowe obejmuje informacje dotyczące życia prywatnego i rodzinnego, ale także dotyczące wszelkich działań przez nią podejmowanych, takich jak informacje dotyczące relacji zawodowych, zachowań ekonomicznych albo społecznych osoby, itp. Dane zwykłe to: imię, nazwisko, PESEL, adres zamieszkania, numer paszportu, w niektórych przypadkach również adres e-mail, czy numer rejestracyjny pojazdu, numer telefonu, wzrost, waga, kolor włosów, zajmowane stanowisko, znaki szczególnie zainteresowania, upodobania konsumenckie itd.

Natomiast do **danych szczególnie chronionych** ustawodawca zalicza: dane ujawniające pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, partyjną lub związkową, jak również dane o stanie zdrowia, kodzie

genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym oraz dane dotyczące: skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatów karnych, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. W tym zakresie również planowane są zmiany. W projekcie wspomnianych powyżej europejskich aktów prawnych cyt. *„Zakazuje się przetwarzania danych osobowych ujawniających rasę lub pochodzenie etniczne, poglądy polityczne, religię lub przekonania, przynależność do związków zawodowych oraz przetwarzania danych genetycznych lub danych dotyczących zdrowia lub seksualności, wyroków skazujących lub powiązanych środków zabezpieczających”*⁷.

Mówiąc o danych osobowych w obecnych czasach, nie sposób pominąć aspektu stosowania nowych technologii, m.in. internetu. Z uwagi na skalę informacji generowanych przez wyszukiwarki internetowe, na podstawie których można tworzyć profile osobowościowe użytkowników można przyjąć, że większość z tych informacji mogłaby zostać objęta zakresem pojęcia danych osobowych. Do informacji tych należy zaliczyć:

- pliki dziennika zawierające informacje o sposobie korzystania z wyszukiwarki przez użytkownika (np. treść zapytań, odwiedzane strony);
- adresy IP (informacja lokalizacyjna na podstawie domeny adresu internetowego);
- pliki „cooki” (zawierające identyfikator użytkownika, informacje nt. przeglądarki używanej przez użytkownika).

W większości przypadków, bezpośrednia identyfikacja osoby na podstawie tych informacji nie będzie możliwa, jednak w zestawieniu z innymi informacjami (posiadanymi np. przez organy ścigania), może umożliwić identyfikację użytkownika.

Kontrowersje w nauce prawa wzbudza kwestia uznania za dane osobowe, informacji w postaci adresu poczty elektronicznej. Mówi się tu o dwóch istniejących stanowiskach. Zgodnie z jednym z nich, o zakwalifikowaniu adresu poczty elektronicznej jako danej osobowej przesądzać ma obiektywna możliwość identyfikacji osoby, której dotyczy dany adres poczty elektronicznej. Natomiast stanowisko konkurencyjne przyznaje status danych osobowych wyłącznie tym adresom poczty elektronicznej, które zawierają w sobie rozpoznawalne elementy identyfikujące ich właścicieli, tzn. adres w swej nazwie zawiera imię i nazwisko użytkownika⁸.

⁷ Wniosek Komisji Europejskiej, op. cit. s. 49.

⁸ Paweł Barta, dr Paweł Litwiński, op. cit., s. 29.

Podsumowując, identyfikacja osoby może nastąpić na podstawie treści adresu poczty elektronicznej, lub – co będzie regułą – na podstawie innych informacji o tej osobie, z którymi adres może być zestawiony i w ten sposób może prowadzić do identyfikacji danej osoby fizycznej. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych stwierdza bowiem, że *„tylko wówczas, jeżeli za pomocą adresu e-mail można ustalić tożsamość osoby, to informację o takim adresie można uznać za dane osobowe”*⁹.

Ciekawą kwestią o dużym znaczeniu praktycznym jest kwalifikacja adresu IP użytkownika sieci jako danej osobowej. Informacja ta sama w sobie (tak jak sam numer telefonu), bez połączenia z innymi danymi, nie może stanowić dla przeciętnego człowieka danej osobowej z uwagi na okoliczność, że jest powiązana wyłącznie z urządzeniem stanowiącym element systemu informatycznego. A więc w takim przypadku nie dotyczy zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej.

Warto zauważyć, że w systemach informatycznych dostawców internetu, podobnie jak u operatorów telefonicznych, przetwarzane są dwa rodzaje danych:

- dane o abonentach zawierające nr IP w powiązaniu z danymi osobowymi abonenta;
- dane o ruchu telekomunikacyjnym, czyli dane na temat wykonywanych połączeń składające się m.in. z IP urządzeń, między którymi nawiązywane jest połączenia, data i czas rozpoczęcia i zakończenia oraz ich rodzaju¹⁰.

O ile dane o abonentach stanowią bez wątpienia dane osobowe, o tyle dane o ruchu telekomunikacyjnym nie zawierają same w sobie danych identyfikujących osoby. Jeżeli jednak dane dotyczą ruchu telekomunikacyjnego wykonywanego przez komputer osoby fizycznej, której tożsamość jest możliwa do ustalenia poprzez skierowanie zapytania do operatora lub na podstawie innych informacji, to takim danym należy przyznać status danych osobowych, ponieważ są to dane odnoszące się do osób, których tożsamość nie jest znana, ale jej ustalenie jest możliwe.

Adresu IP lub numeru telefonu nie można natomiast uznać za daną osobową, w okolicznościach, w których nie będzie on przypisany do konkretnej osoby fizycznej. Jako przykład można tu przywołać adres

⁹ Sprawozdanie GODO za rok 2000.

¹⁰ Biuro GODO, *ABC Zagrożeń bezpieczeństwa danych osobowych w systemach teleinformatycznych*, Warszawa 2009.

IP serwera wyszukiwarki internetowej czy nr telefonu przypisany do aparatu zainstalowanego w budce telefonicznej.

Na uwagę zasługuje fakt, że danymi osobowymi nie będą pojedyncze informacje o dużym stopniu ogólności, np. nazwa ulicy i numer domu czy wysokość wynagrodzenia. Informacja ta będzie jednak stanowić daną osobową wówczas, gdy zostanie zestawiona z innymi informacjami, które w konsekwencji można odnieść do konkretnej osoby. Przykładem pojedynczej informacji stanowiącej daną osobową jest natomiast numer PESEL, który zgodnie z art. 31a ust. 1 obowiązującej jeszcze ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. *o ewidencji ludności i dowodach osobistych* jest 11–cyfrowym, stałym symbolem numerycznym, jednoznacznie identyfikującym osobę fizyczną, w którym sześć pierwszych cyfr oznacza datę urodzenia (rok, miesiąc, dzień), kolejne cztery – liczbę porządkową i płeć osoby, a ostatnia jest cyfrą kontrolną służącą do komputerowej kontroli poprawności nadanego numeru ewidencyjnego. Można więc stwierdzić, że numer PESEL stanowi daną osobową, a jej przetwarzanie podlega wszelkim rygorom przewidzianym w ustawie o ochronie danych osobowych.

Ważnym jest z punktu widzenia kwalifikacji informacji jako danej osobowej, zaistnienie obiektywnych kryteriów oceny przy uwzględnieniu wszelkich informacji, do których ma dostęp administrator danych. Jeśli administrator danych osobowych dysponuje dwoma (lub więcej) zbiorami danych osobowych, a osoba, której te informacje dotyczą, może zostać zidentyfikowana wyłącznie po zestawieniu informacji z tych zbiorów, informacje zawarte w każdym ze zbiorów mają charakter danych osobowych. Należy jednocześnie uwzględnić wszelkie środki i metody prowadzące do identyfikacji osoby, które mogą zostać podjęte w rozsądnych granicach przez administratora danych. Bez znaczenia pozostaje tu okoliczność, że administrator danych osobowych nie podjął środków w celu identyfikacji osoby, której dotyczą przetwarzane przez niego informacje – jeżeli tylko takie środki były dozwolone przez prawo, a ich podjęcie leżało w zakresie obiektywnych możliwości administratora danych, wówczas oceniane informacje powinny zostać uznane za dane osobowe¹¹.

Należy zatem uznać, że jeśli na przykład w systemie teleinformatycznym znajdują się informacje dot. przemieszczania się jakiegoś obiektu oznaczonego wyłącznie numerem (identyfikatorem), przy czym identyfikator ten można ustalić bez nakładu zbędnych sił i środków poprzez odwołanie się do treści innej dokumentacji lub innego systemu teleinformatycznego, obejmującej dane osobowe przemieszczającego

¹¹ Paweł Barta, dr Paweł Litwiński, op. cit., s. 28.

się obiektu – imię, nazwisko, adres zamieszkania, PESEL, itp., będącej w dyspozycji administratora, to informacje dot. tego obiektu należy uznać za dane osobowe.

Podczas definiowania, jakie informacje o osobie pozwalają na jej identyfikację, należy pamiętać o zastrzeżeniu zawartym przez ustawodawcę w art. 6 ust. 3, z którego wynika, że informacji nie można uznać za umożliwiającą określenie tożsamości osoby, jeżeli wymagałoby to nadmiernych kosztów, czasu lub działań. Ustalenie, czy mamy do czynienia z nadmiernymi kosztami, czasem lub działaniami, powinno być każdorazowo dokonywane z uwzględnieniem specyfiki konkretnego administratora danych osobowych, bowiem informacja, która dla jednego podmiotu może być wystarczająca dla szybkiego ustalenia tożsamości osoby, której dotyczy, dla innego podmiotu wiąże się z działaniami nieproporcjonalnymi¹².

Na zakończenie podkreślenia wymaga fakt, że o tym, czy konkretna informacja nosi znamiona danej osobowej, nie musi wcale decydować jej osobowy charakter, bowiem nie zawsze posiadanie, jak wydawałoby się oczywistych danych osobowych, jak imienia i nazwiska osoby, będzie pozwalało na jej identyfikację. To, czy dana informacja będzie posiadała status danej osobowej, powinno przede wszystkim wynikać z kontekstu, w jakim informacja ta występuje. Należy przede wszystkim określić, czy posiadanie określonych informacji będzie dostatecznym warunkiem do zidentyfikowania osoby. Niemożliwe jest również sformułowanie zamkniętego katalogu danych osobowych, za wyjątkiem danych szczególnie chronionych, które ustawodawca wymienił w art. 27 ustawy *o ochronie danych osobowych*.

Kwalifikacji informacji z punktu widzenia pojęcia danych osobowych należy zawsze dokonywać w odniesieniu do konkretnej sytuacji, niezależnie od tego, jaki jest sposób i forma jej wyrażenia, pamiętając o tym, że status danych osobowych może zostać przyznany wszystkim informacjom odnoszącym się do osoby fizycznej, bowiem **za dane osobowe uważa się wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej**.

¹² Ibidem.